

PSYCHOLOGIE VE ŠKOLNÍ PRAXI

Strategie učení, učební a kognitivní styl žáka

LITERATURA

- Kosíková, V. (2011) ***Psychologie vzdělávání a její psychodidaktické aspekty***. Praha: Grada.
- Škoda, J., Doulík, P. (2011) ***Psychodidaktika***. Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování. Vyd. 1. Praha: Grada.
- Mareš, J. (2012) ***Pedagogická psychologie***. Praha: Portál.
- Mareš, J. (1998). ***Styly učení žáků a studentů***. Praha: Portál.
- Fontana. D. (2007) ***Psychologie ve školní praxi***. Portál.
- Fisher, R. (2011). ***Učíme děti myslet a učit se***. Praha: Portál.

STRATEGIE UČENÍ

Strategie učení je obecným plánem, podle kterého student ve studiu/v učení postupuje

Co jí určuje:

- Studijní motivace
- Kognitivní zvláštnosti, zvláštnosti osobnostní struktury, věku a schopnosti žáka
- Styl (způsob) výuky a její formy

STRATEGIE UČENÍ

- Pomáhají studentům pochopit informace a řešit problémy.
- Strategie učení je osobní přístup k učení a používání informací.
- Studenti, kteří neznají nebo nejsou schopni použít adekvátní strategie, jsou v učení pasivní a v důsledku mohou selhávat ve škole.

STRATEGIE UČENÍ

Rozměr objektivní

- je pozorovatelný jako chování a učební aktivity, které student provádí (které předměty si vybírá, jakým způsobem plní studijní povinnosti, jak přistupuje k termínům, prokrastinace), jak přistupuje k obsahu učení (rozsah a způsob si osvojování učiva).

Rozměr subjektivní

- jak student tyto aktivity vnímá, prožívá a hodnotí

Rozměr sociální

- Interakce s učiteli, spolužáky, rodiči...

STRATEGIE UČENÍ

- **Strategie** učení je celkový postup v učení.
- **Taktiky učení** jsou jednotlivé dílčí kroky nebo postupy, které vytvářejí celkový postup.
- **Styl učení** – postup v učení, který člověk používá v určitém období života v učebních situacích.

Strategie učení /styl učení

MODEL VAZEB MEZI INDIVIDUÁLNÍMI ROZDÍLY A STYLY UČENÍ PODLE SCHMECKA

(IN MAREŠ, 1998)

Osobnost, motivace

Styl učení - postupy při učení

Strategie učení – celkové postupy při
učení

Taktiky učení – dílčí postupy

Výsledky učení

STRATEGIE UČENÍ

- Jsou variabilní, dají se měnit a ovlivňovat
- Uplatňují se znalosti a dovednosti žáka, a také schopnost nacházet vztahy a souvislosti mezi objekty a situacemi
- Uplatňují se individuální zkušenosti žáka
- Ty, které se ukázaly efektivní, žák používá v dalších situacích
- Žáci si osvojují učební strategie spíše pasivně, opakují sled kroků daný učitelem, často žáci opakují jen naučený algoritmus

STRATEGIE UČENÍ

(ŠKODA, DOULÍK, 2011, s. 60-65)

Učební strategie **podle Oxfordové** (in Kohoutek, 2008)

- 1) Paměťové učební strategie
- 2) Kompenzační učební strategie
- 3) Afektivní učební strategie
- 4) Kognitivní učební strategie
- 5) Smyslové a pohybové
- 6) Sociální učební strategie
- 7) Metakognitivní učební strategie
- 8) Automanagerské učební strategie

STRATEGIE UČENÍ

- Strategie učení jsou ovlivňovány **motivací, která má vliv na výkonnost.**
- Pozitivní motivace související s úspěchem podporuje sebedůvěru.
- Intenzita motivace – příliš slabá a příliš silná vede k ke snížení výkonu.
- K optimálnímu výkonu je nutná přiměřená míra motivace opírající se o individualitu žáka.
- Vašutová (2002) rozlišuje 4 typy motivace – vnitřní, vnější, výkonová, sociální.

TYPY STRATEGIÍ UČENÍ PODLE MOTIVACE

VAŠUTOVÁ (2002)

- **Vnitřní motivace** - student ví, co, jak a proč se chce naučit
- **Vnější motivace** - závislost na vnějším působení (rodiče, učitelé) a hodnocení
- **Výkonová motivace** - student chce uspět (potřeba úspěchu); dává přednost strukturované a organizované práci, stanovuje si cíle, termíny a snaží se zvítězit.
- **Sociální motivace** - studium je nutností; student se učí jakkoliv s cílem prospět; postoj ke studiu je negativní

STRATEGIE UČENÍ PODLE PŘÍSTUPU K UČENÍ

(MAREŠ, 1998)

- **Povrchový přístup** - vzbuzení dojmu, získání známky diplomu, „co je potřeba“ s ohledem na požadavky, mechanické učení (pasivní-malé úsilí, aktivní- velká snaha).
- **Hlubkový přístup** - osobní zaujetí a motivace, důraz na detaily a osobní přínos, porozumět učivu, hluboký zájem o učení.
- **Utilitární přístup (pragmatický)** - konformní k požadavkům („Hujer“), získat co nejlepší známku, uspět jakýmkoli způsobem (i podvádění, zalíbit se).

STRATEGIE UČENÍ

- Se dotýkají i některé klíčové kompetence vymezené v RVP např. kompetence k řešení problémů – žák pochopí problém, vyhledá informace, samostatně řeší problémy, ověřuje správnost řešení, kriticky myslí,...
- Je to vlastně popis tvorby strategie učení.
- Zásadní význam pro nalezení efektivní strategie má kritické myšlení, vlastní usuzování a schopnost vytváření tvůrčích závěrů.

KOGNITIVNÍ STYL ŽÁKA (FONTANA, 2007)

- Způsob poznávání, výběr, vnímání, třídění, ukládání a kódování přijímaných podnětů a informací
- Individuální – vychází z předchozího učení a zkušeností, má vrozený základ
- Charakterizován osobním tempem a zaměřením na přesnost, postupy, které člověk používá v učebních situacích

DIMENZE KOGNITIVNÍHO STYLU

- **Přesnost - přibližnost**, (Bruner1956)
- **Uvážlivost - impulzivnost**, (Witkin,1966)
- **Závislost na poli - nezávislost na poli**
globálnost   analytičnost (Kagan)

1. DIMENZE

PŘESNOST - PŘIBLIŽNOST (BRUNER)

- V této dimenzi jde o to, jedinec s krajní mírou **přesnosti** odkládá zpravidla tvorbu hypotéz do té doby, než nashromáždí dostatek poznatků.
- Oproti těmto jedincům, jedinci s krajní mírou **přibližnosti** si vytvoří hypotézu rychle, a když se tato hypotéza neosvědčí, obvykle se musí vrátit a začít znovu.

2. DIMENZE

ZÁVISLOST ČI NEZÁVISLOST NA POLI (GLOBÁLNÍ X ANALYTICKÝ) - WITKIN

- Witkin si všiml toho, že někteří lidé se jeví jako méně schopní než jiní odlišit v dané situaci podstatné podněty od nepodstatných. (**globální kognitivní styl, závislý na poli**). Jeví se tedy jako méně schopní se rozhodnout, která informace v dané situaci patří do důležitých tříd či do těch, kterým nemusíme věnovat pozornost. „Globální“ jedinci jsou méně schopni vybavit si podrobnosti ve zkouškách vybavování, snáze ovlivnitelní druhými lidmi.
- **Analytický** kognitivní styl je opakem.

3. DIMENZE

UVÁŽLIVOST – IMPULZIVNOST (KAGAN)

- **Uvážlivé děti** mají podle Kagana méně chyb než děti impulzivní, zvláště při podnětných a náročných úkolech. Mají silnou touhu odpovědět napoprvé správně. Promýšlí déle správnou odpověď než ji vysloví (mohou projevovat přehnaný strach z jakékoli chyby, pomalé)
- **Impulzivní děti** „střílejí“ odpovědi s nadějí, že jedna z nich bude správná a že i případné chyby jim přinesou vhodnou zpětnou informaci od učitele.

KOGNITIVNÍ STYLY A STYLY UČENÍ - VZTAH

- Vzájemný vztah obou těchto pojmů je od mnoha autorů chápán zcela odlišně.
- V úvahu tedy připadají 4 možnosti:
  - 1) oba pojmy se částečně překrývají (tedy něco spol. a něco odlišné)
  - 2) oba pojmy jsou totožné (rozdíly nejsou zásadní)
  - 3) pojem kognitivní styl je obecnější, širší než pojem styl učení)
  - 4) **Styl učení je bohatší a širší pojem, KS představuje jen jednu jeho složku.**

Autoři se přiklánějí k tomu, že kognitivní styl je součástí učebního stylu, je jeho jádrem.

STYLY UČENÍ

- Jsou to projevy individuality člověka.
- Jsou to postupy při učení, motivovanost, struktura, posloupnost, hloubka, propracovanost, flexibilita.
- Vytvírají se z vrozeného základu, ale obohacují a přeměňují se během života jedince ať už záměrně nebo bezděčně.

UČEBNÍ STYL

- Takové postupy, které člověk používá v určitém období života v učebních situacích. (mladší děti impulzivnější)
- Individuální způsob osvojování poznatků
- Do jisté míry závislé na obsahu
- Vznikají na vrozeném základě
- Ovlivňován osobnostními charakteristikami žáka

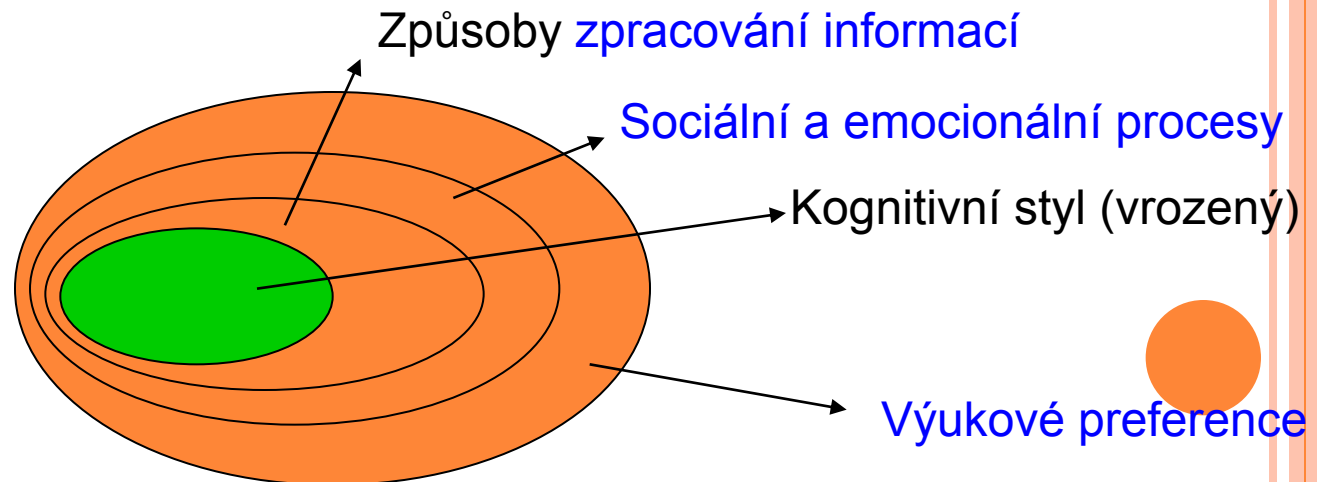

UČEBNÍ STYLY

- Vznikají na vrozeném základě (kognitivní styl) a rozvíjejí se spolupůsobením vnějších (motivační, emocionální, sociální) a vnitřních vlivů.
- **Postupy, které člověk používá v učebních situacích.**
- Individuální způsob osvojování poznatků.
- Obdobný postup v různých učebních situacích.

Model cibule

(Curryová)

TYPY UČEBNÍCH STYLŮ

DOMINANTNÍ
SMYSL (podle SOVÁKA, 1900)

- Sluchově – mluvní (auditivní)
- Zrakový (vizuální)
- Hmatový a pohybový (kinestetický)
- Slovně pojmový- bližší abstraktní myšlení, snadno chápe, obecnější principy

UČEBNÍ TYPY

○ VIZUÁLNÍ

- k učení potřebuje tabulky, grafy, ilustrace, psané slovo, při odpočinku čte knihy či sleduje filmy

- během výuky je vhodné si podtrhávat, používat různé barvy a symboly, tabulky

UČEBNÍ TYPY

○ AUDITIVNÍ

- lépe se učí na základě toho, co slyší, upřednostňuje slovní výklad před texty a knihami, vhodné jsou také písničky, říkanky a filmy, při odpočinku poslouchá nejčastěji hudbu
- dobře si pamatuje rozhovory, to co řekl jejich spolužák či kolega
- při výuce je vhodné diskutovat o tématu s ostatními, vysvětlit své myšlenky ostatním, číst si své poznámky nahlas

UČEBNÍ TYPY

○ KINESTETICKÝ

- při rozčilení zatne zuby, pěsti; chodí sem a tam, gestikuluje, odpočívá při sportu, nejlépe se učí, když může zapojit celé tělo a prožívat situaci na vlastní kůži, látku si potřebuje „osahat“ – pomocí deskových her, projektů, aktivit „role-play“, „find someone who“

- je vhodné využívat ve škole všechny smysly, chodit do laboratoří a na exkurze, poslouchat příklady ze skutečného života, využívat obrázky a fotografie

STYLY UČENÍ - KRITIKA !!

Přibližně od r. 2015 se objevují kritické pohledy na zjišťování učebních stylů u žáků. **Řada studií problematizuje vztah mezi „vhodnými“ styly učení a studijním úspěchem.**

- Empirická evidence od APA (<https://www.apa.org/news/press/releases/2019/05/learning-styles-myth>) a
- Vysvětlení, proč je uvažování o stylech pro učitele vlastně špatné <https://www.hmhco.com/blog/fact-or-fiction-learning-styles-debunked>
- Další grafiky a taky výukové materiály z Yale Un. (<https://poorvucenter.yale.edu/LearningStylesMyth>).

STYLY UČENÍ KRITIKA

- **Dotazníky stylů učení jsou problematické** v tom, že respondenti odpovídají často **sociálně žádoucím způsobem**, podle předpokládaného očekávání. Jejich odpovědi nekorespondují se skutečnými postupy, které používají v procesu učení.
- Žáci mají problém s přesným vyjádřením své činnosti při učení.
- Řadu činností si žák neuvědomuje.
- **Je potřeba delšího pozorování žáka** a poznat celý soubor jeho učebních postupů.

STYLY UČENÍ JAKO MÝTUS

Navzdory značné popularitě je fenomén stylů učení i **terčem oprávněné kritiky**:

- **Slabé teoretické zázemí a problematické psychometrické parametry** metod (Coffield a kol. 2004) - <https://resources.eln.io/coffield-critique-of-learning-styles/>
  - Curry (1987) různé přístupy k operacionalizaci ('instructional preferences', 'information processing styles' a 'cognitive styles').
  - Metody s empirickým potenciálem:
    - Allinson a Hayes: Cognitive Style Index (nejlepší psychometrické parametry)
    - Entwistle: Approaches and Study Skills Inventory for Students (ASSIST) (dobrý základ pro debatu o efektivních a neefektivních přístupech studentů k učení)
    - Herrmann: 'whole brain' model může být užitečný pro studenty a učitele i pro vedení škol (zahrnuje i skupinovou dynamiku, porozumění sobě i ostatním)
    - Vermunt: Inventory of Learning Styles (ILS) přistupuje k procesu učení validně a reliabilně a zdá se být dobrým východiskem pro úvahy o případné změně.
- **Održení od současných poznatků neurověd** (např. Brammann, 2017 aj.) - <https://theneuromancersivy.wordpress.com/2017/08/07/the-educated-mind/>

DIAGNOSTIKA

DOTAZNÍK LSI (DUNN, DUNNOVÁ, PRICE, 1984)

3.-12. ROČNÍK

- Konečná verze v 80.letech 20. stol., 104 položek, 22 faktorů, 4 oblasti

česká verze Praha, 2004, přeloženo Mareš, Kantorková, Pýchová, 71 položek, 21 faktorů

- 1) **preference fyzikálního prostředí** (hluk, světlo, teplo, nábytek,..)
- 2) **intencioální aspekty** (vnější, vnitřní motivace, odpovědnost, vytrvalost, strukturování úkolů,....)
- 3) **sociální potřeby** (sám , s kamarády, s autoritou, ...)
- 4) **psychofyzilogické potřeby** (preference denní doby, potřeba pohybu, preference určitého způsobu přijímání informací,...

DOTAZNÍK LSI IIA

D.A. KOLB, (1989)

- Jeho **činnostní model** je postaven na myšlence, že učení preference mohou být popsány pomocí dvou kontinuí:
- (AKT) aktivní experimentování (konání) - (REF) reflektivní pozorování (vnímání)
- (ABS) abstraktní pojmy, zobecňování (myšlení) - (KON) konkrétní zkušenosti (prožívání)

LSI, Kolb je určena pro stanovení individuální vzdělávací preference

- **KONVERGENT** - aktivní experimentování, abstraktní konceptualizace (konání, myšlení)
- **AKOMODÁTOR** - aktivní experimentování, konkrétní zkušenosti (konání, prožívání)
- **ASIMILÁTOR** - reflexní pozorování, abstraktní konceptualizace (vnímání, myšlení)
- **DIVERGENT** - reflexní pozorování, konkrétní zkušenosti (vnímání, prožívání)

DIAGNOSTIKA

- Přímé metody

pozorování při učení, při výuce, při práci

- Nepřímé metody

analýza žákovských produktů (náčrty, poznámky, sešity), analýza žákova portfolia (vývoj), polostrukturovaný rozhovor se žákem, dotazníky, škály

DISKUSE K VYUŽITÍ

- Učitel volí správné vyučovací postupy
- Vnímá rozdíly mezi žáky
- Pro žáka zefektivňování učení
- Individuální přístup
- Diagnostika – pozorování, rozhovor, dotazník, analýza produktů (písemné, grafické práce dětí)
- Hromadné vyučování rozvíjí povrchový styl
- Problémové vyučování rozvíjí hloubkový styl učení

V současné době se hovoří spíše o strategiích učení než stylech učení.

STRATEGIE

- **Ovlivňování stylu** učení žáků – učitel se snaží změnit styl učení žáka, dotýká mechanismů vlastních vnitřních poznatkových systémů žáka, nabízí mu možnosti různých postupů učení, výukové preference, sociální a emocionální procesy (klíma ve třídě, akceptace sebepojetí, naplňování ambicí, zájmů, úspěch), způsoby zpracování informací.
- **Neovlivňování stylu** učení žáků – učitel svůj vlastní vyučovací styl přizpůsobuje žákům, chce, aby jeho výuka oslovovala co největší počet žáků (obrázky, modely, vizualizace, praktické činnosti, experimentování, hlasité čtení, parafrázování, obrazy, schémata, nákresy,..).

AUTOREGULACE UČENÍ

SELF-REGULATED LEARNING

- Poznání svého stylu /strategií učení vede k autoregulaci učení žáka.
- Žák se stává aktivním aktérem svého vlastního procesu učení.
- Iniciuje a řídí své vlastní úsilí a používá specifických strategií učení.
- Hlavní úlohu v autoregulovaném učení hraje rovnováha mezi kognitivními a motivačními složkami.

ZADÁNÍ PRAKTICKÝ ÚKOL: ZJISTĚTE SVŮJ STYL UČENÍ

Využijte dotazník LSI IIa (Kolb, 1989)

Struktura:

- 1) Zamyslete se nad svými postupy učení.
  - 2) Navrhněte možnosti zlepšení postupu učení.
  - 3) Jak zvýšit efektivitu svého učení (vizualizace, poslech, diskuse,..)
  - 4) Jak zlepšit prostředí.
-
- Pokuste se o analýzu svého vlastního stylu učení.
  - Doporučte nové postupy učení se záměrem zvýšení efektivity.

